

שזיתי ה' לנגדי תמיד

פרשת מטות מסעי

שני דרשות

בלבבי משבן אבנה

השיעורים של הרב זמינים ב"קול הלשון"

073.295.1245 ישראל | 605.313.6660 USA

תוכן

א

פרשת מטות

ג

עליית האדם ועליית החפצא

ד

בית המקדש - אורו של עולם ועינו של עולם

ה

בית בבנינו ובית בחורבנו

ז

מבט של ממון גבוה בנפש

יא

פרשת מסעי מסע של חיי נצח

י

גדר מצבי האדם בעולם הזה

יב

מנוחת האדם בשלבי עלייתו - שני חלקים

יג

מדרגת בית המקדש: הראשון, השני, והשלישי

יד

דוגמא של שבת קודש

לקבלת העלון השבועי בדוא"ל

יש לשלוח בקשה לכתובת:

bilvavi231@gmail.com

לקבלת העלון השבועי בפקס

יש לשלוח בקשה לפקס המערכת:

03-5480529

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים

לזיכוי הרבים

ניתן לתרום במערכת

הטלפונית:

מרכז הצדקה

ישראל: 1-800-28-28-28

USA +972-2-5025580

יש לציין מספר קרן:

בלבבי משכן אבנה - 4387

© כל הזכויות שמורות

מספר ישר

לשמיעת השיעורים

בקול הלשון:

073-295-1245 ישראל

USA 605.313.6660

לאזנה לשיעור בקול הלשון

073-295-1245 ישראל

USA 605-313-6660

ומקיימים: כוכבית [*]

סולמית [#] - <

[מספר שיעור] - <

סולמית [#]

דְּבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אֶזְ-אִשָּׁה כִּי יִפְלֹא לַנָּדָר נָדָר נָזִיר לְהִזְיֹר לָהּ

במדבר פרק ו, פסוק ב

עליית האדם ועליית החפצא

בתחילת פרשת מטות יש את הסוגיא של נדרים. "איש כי יפליא לנדור נדר לה'", הגמ' אומרת כידוע בתחילת נדרים שיש שבועה ויש נדר, שבועה זה איסור גברא, ונדר זה איסור חפצא. שורשי הדברים, בריאתו של עולם ובריאתו של אדם, חז"ל אומרים שמתחילה שברא הקב"ה את אדה"ר הוא החזירו על כל אילני גן עדן ואמר לו: 'ראה כמה נאים מעשי ומתוקנים הם, תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי'. והרמח"ל שמביא את דברי חז"ל הללו הוא מבארם, שכשהאדם עולה כל העולם עולה עמו, וכשהאדם יורד ח"ו כל העולם כולו יורד עמו. יש עלייה לאדם, שהוא העיקר שבבריאה, ויש עלייה לכלל כל הנבראים כולם. הרי שמחד יש עבודה של האדם לעלות את עצמו, אבל מאידך יש עבודה לאדם לעלות את הנבראים. כלשון הרמח"ל במסילת ישרים ש'עילוי גדול הוא לבריות בהיותם משמשי האדם השלם בקדושתו יתברך שמו'. חלק מהפנים של עליית הנבראים, של החפצא, הוא הסוגיא הנקראת נדרים. נדרים אין כוונת הדבר רק שהאדם אוסר את עצמו מדבר, אוסר את עצמו מחפצי חברו או אוסר אחרים מחפציו, או קונם כללי. אלא נדרים ענינם להעלות את מציאות החפצא, וממילא חפץ שהוא עליון חל בו מציאות של איסור, אבל מהות הנדר היא לעלות את החפץ. מצד כך, הסוגיא שדנה האם יש מעילה בקונמות או לא, כמבואר שם בר"ן בנדרים, שגדר נדר הוא מעין הקדש. כאשר האדם לוקח ממון ומקדישו, קדושת הגוף, או פחות מכך קדושת דמים לבדק הבית, הממון הזה נקרא כסדר בלשון הש"ס 'ממון גבוה'. כוונת הדברים, כפשוטו ממש יש ממון של הקב"ה, וממונו של הקב"ה הוא כביכול גבוה יותר מהממון של האדם. אבל בעומק יותר, כאשר האדם מקדיש דבר, הוא מגביה את אותו דבר, הוא יוצר לו מציאות של הגבהה. כמו שיש קנין של הגבהה בקנינים כפשוטו, מעין כך יש סוגיא של להגביה חפץ על-ידי שמקדישים אותו. וההגבהה גופא יוצרת את הדבר שזה שייך לגבוה. אם-כן כל ממון גבוה נקרא כן על שם שאנו מגביהים את הדבר, מרוממים ומעלים אותו. זהו הגדר של הקדש גמור. ולכן הקדש גמור איסור ויש מעילה בו, משום שהוא נמצא במדרגה גבוהה יותר, הוא גבוה. כשעולה, כל העולם כולו עמו, אז יש עולה להדיא שהאדם עולה ומעלה את הדברים יחד איתו, 'עילוי גדול הוא לבריות בהיותם

משמשים את האדם השלם בקדושתו יתברך'. ויש עילוי באופן כזה שהאדם מעלה את הדברים להדיא על-ידי שהוא מקדישם לגבוה, אזי הוא מרומם את החפצא. מעין כך הסוגיא של נדרים, ובעיקר קונם כללי שבו יש סוגיא של קונמות, מעילה, האדם לוקח חפץ ומרומם ומעלה אותו, זה סוגיא שנקראת נדרים. ומה שלמעלה ממדרגתו של האדם, אסור לו ליהנות ממנו, וזהו גם האיסור של נדרים. הוא רומם והעלה את הדבר למעלה מקומתו שלו, ולכן יש בו איסור הנאה.

בית המקדש - אורו של עולם ועינו של עולם

להבין יותר ברור בערכנו שלנו ובעבודתנו. חז"ל אומרים שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות כולם, ירושלים גבוהה מכולם, ויתר על כן בית המקדש עצמו גבוה מכולם. יש מקום גבוה, זה הר המוריה, בית המקדש, הוא נמצא רם, מוריה, נמצא למעלה, גבוה מן הכל. שם יש את מקום המקדש, שם עיקר מקום בדק הבית, שם עיקר העבודה של קדשי הגוף, הקרבת הקורבנות. שם זהו המקום הגבוה בה"א הידיעה, זה נקרא בית המקדש.

שממנו הגמ' בתחילת בבא בתרא אומרת שיש לבית המקדש שני תוארים, ללשון אחד הוא נקרא 'אורו של עולם', וללשון שני הוא נקרא 'עינו של עולם'. ביאור הדבר שהוא נקרא 'אורו של עולם', כפשוטו זהו המקום שממנו יוצאת אורה לכל העולם כולו. אבל בהבנה בהירה יותר, אור עניינו שישנם חפצים והם בלתי נראים, והאור מגלה לנו את מה שקיים. האור כפשוטו לא מחדש קיום, אלא הדברים קיימים כמו שהם קיימים, והאור מגלה לנו את הקיום של הדבר.

זו היא ההגדרה העמוקה שבית המקדש נקרא 'אורו של עולם'. אין כוונת הדבר רק כפשוטו שיש מקום בירושלים, 'הר הטוב הזה והלבנון', בית המקדש מלבין עוונותיהם של ישראל, שיש בו מציאות של אור, שאשה בוררת חיטים לאור האור שהיה בבית השואבה. אלא העומק שבית המקדש נקרא 'אורו של עולם', שמכח בית המקדש אפשר לראות את כל המציאות באופן של גבוה.

בית המקדש הוא גבוה מן הכל, בית המקדש שהוא 'אורו של עולם', עומק הדברים הם, שכאשר האור של בית המקדש מהמקום הגבוה ביותר, מהמדרגה שנקראת ממון גבוה, מכח כך היא מאירה, ועל המנורה נאמר 'וכי לאורה הוא צריך', אלא עדות היא לבאי עולם, האור הזה מתפשט לחוץ. האור שמתפשט לחוץ מאיר כיצד להביט ולראות. זהו 'אורו של עולם', ו'עינו של עולם', יוצא משם האור ויוצא משם תפיסת המבט, 'עינו של עולם'. תפיסת המבט לראות ולהביט על כל הבריאה כולה, במבט של גבוה. זה נקרא בית המקדש.

ושבית המקדש חרב בעוונותינו, אין ההגדרה בלבד שאנו יורדים ממקום גבוה, מארץ ישראל, מירושלים, לבין האומות, לבלב. אלא עומק החורבן עניינו שאנו מפסידים את האור, את העין, את ה'אורו של עולם', מפסידים את ה'עינו של עולם', מפסידים את המבט שרואה את כל הבריאה כולה, כיצד הוא במבט של גבוה. זה

המבט שנאבד בחורבן הבית. ומכאן ואילך כל דבר שרואים, זו ההגדרה של ההשפלה, רואים אותו במבט של עפר, במבט של שפלות, ולא במבט של גבוה.

בית בבניינו ובית בחורבנו

כאשר בית המקדש נמצא בבניינו וקיומו, ומחוברים למדרגת בית המקדש, הרי כסדר מקריבים קורבנות ונודרים נדרים של הקרבת קורבנות. כוונת הדבר היא, כאשר בית המקדש קיים הכח של הנדר נמצא באיתגליא, כמובן שיש נדרים גם לאחר בנין בית המקדש, אבל בעיקר גילוי מציאות של נדרים הוא בזמן שבית המקדש קיים. וכאשר עולים הרי לא עולים לבד, "לא יראה פני ריקם, איש כמתנת ידו, כברכת ה' אלוקיך", כל אחד מה שהקב"ה נתן לו. עולת ראייה, כפשוטו הענין כדברי הגמ' בתחילת חגיגה ש'כדרך שבא לראות בא להיראות'. אבל עומק כוונת הדבר, שזה עולת ראייה מכח מה שהוא עולה, אז הוא מקבל מבט, הוא מקבל ראייה, כיצד לראות את כל הבריאה כולה כממון גבוה, כתפיסה של גבוה. זה נקרא בית המקדש בבניינו. ולכן עיקר גילוי זמן נדרים היה בזמן שבית המקדש היה קיים, היה כסדר נדרים ונדבות שהיו נודרים להביא קורבנות. כמובן שכח דיני נדר נשאר לעולם ועד, אבל עיקר גילוי הוא נדרים ונדבות לבית המקדש. 'טוב אשר לא תידור משתידור ותשלם', אבל בית המקדש בנוי כולו על מהלך של נדרים ונדבות, כדברי הסוגיא בנדרים באיזה אופן עדיף לנדור שעדיף על נדבה, שמביאו על פתח העזרה.

אם-כן גדר הדבר ברור מאד, נדר זה גילוי של מציאות שונה, נדר לא כוונת הדבר שאדם מחיל על עצמו איסור כפשוטו, אלא הוא מרומם את הדבר, הוא מעלה את הדבר, הוא מגלה אותו כממון גבוה, הוא מגלה בו מבט של גבוה. זה נקרא נדר, הוא דר במקום גבוה, בעולם העליון, כמו יום ה' של מתן תורה. זו מדרגת הנדרים. באופן ברור יותר, בית המקדש שנקרא 'אורו של עולם' ו'עיניו של עולם', הוא מגלה מבט, הוא מגלה אור, לראות את כל הבריאה כולה באופן שונה. ומהו המבט המתגלה מאורו של בית המקדש, מהו האור שמגלים - "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", מקום בית המקדש, פנימיותו הוא מקום בית קדשי הקודשים, כמבואר בדברי רבותינו, שמאיר שם הגדר של מדרגת כסא הכבוד. "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", ההארה הזו יוצאת מבית קדשי הקודשים, "לכבודי בראתיו" - זהו הגילוי של בית קדשי הקודשים. נכנסים לשם עם בגדי כבוד, בגדי הלבן שהכהן גדול נכנס עמם ביום הכיפורים, לכבוד ולתפארת. יש גילוי של "כבוד ה' חופף עליו" על המשכן בכלל, ועל בית קדשי הקודשים בפרט. המבט של גבוה עניינו, שהאדם רואה בכל דבר את הכבוד העליון, זה נקרא מבט של גבוה. בהבנה מדויקת, כאשר האדם רואה דבר וממנו הוא משיג שזה מכבד דבר יותר עליון ממנו - זה תפיסה שנקראת גבוה.

כאשר האדם רואה חפצא, והוא רואה את החפצא כפשוטו, אזי כביכול הוא והחפצא נמצאים בתוך אותו עולם. זה נקרא שפלות, זה נקרא חורבן הבית. אבל כאשר האדם רואה חפצא, והוא מכיר שהחפצא הזה אינו אלא גילוי של כבוד

בלבכי משכן אבנה

של דבר יותר גבוה - זה העומק של ההגדרה 'ממון גבוה', הוא רואה אותו במבט שהוא מגלה גבוה. זהו המבט שבית המקדש מקנה לעולם.

"כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", זה האור שיוצא מבית קדשי הקודשים ולא נשאר שם, אלא זה ארון, משם יוצא אור לעולם - אורן, משם מתפשט האור, הוא בוקע במנורה - 'וכי לאורה הוא צריך, אלא עדות היא לבאי עולם', זה התפשטות של ההארה שיוצאת לחוץ.

וההתפשטות של ההארה שיוצאת לחוץ היא - שכל דבר נראה במבט של גבוה. כפשוטו שמגדירים מבט של גבוה - 'אני רואה דבר יותר מרומם' - בודאי שזה נכון. אבל בהגדרה המדויקת זה מה שהוזכר לעיל: כשרואים כל דבר ומבינים שהוא אינו אלא גילוי הכבוד של העליון - אזי אני רואה אותו חלק מהחפצא של הגבוה. וכך כל הבריאה כולה הופכת להיות ממון גבוה.

מבט של מי שנודר ונמצא במדרגה של נדר - חז"ל אומרים 'טוב אשר לא תידור משתידור ותשלם', ויש מחלוקת תנאים במשנה האם טוב מזה או מזה שלא תידור כלל, באיזה אופן ראוי לנודר ובאיזה אופן אינו ראוי לנודר.
וכן המחלוקת לגבי נזירות - האם לכתחילה להטיל על עצמו נזירות אם לאו. ועומקם של דברים בפנים אחד לסוגיא: מי שנמצא במבט של גבוה הוא במדרגה של נדר. אבל מי שנמצא במבט של עוה"ז, רק שהוא רוצה לאסור על עצמו דבר כדי שלא יכשל בו - על זה נאמר "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך", לזרוזי נפשיה, ושם נאמר שאפילו נשבעים על המצוות, על אף שאינו חל - אבל מותר לזרוזי נפשיה. אזי הוא לא מרומם את הדבר עצמו, אלא הוא מסיר את עצמו מהדבר. כאשר זה שבועה, הוא אוסר על עצמו איסור על נפשו, אבל הוא לא מרומם את עצם הדבר. **מי שראוי לנודר נדר - הוא מי שיש לו מבט של גבוה על כל הבריאה כולה, אזי הנדר הופך להיות איסור חפצא.**

ואיסור חפצא הוא כדברי הרמב"ן הידועים - "אם תעירו ותעוררו את האהבה עד שתחפץ", ואומר הרמב"ן שכל התעוררות ורצון שיש - "תעירו ותעוררו" - הוא צריך להתפיס זאת בחפצא.

מי שהמבט של גבוה מתעורר אצלו והוא רוצה לקנות את אותו מבט - הוא מתפיס אותו בחפצא.

וכיצד - הוא נודר איסור חפצא. זה גדר ההתפסה בחפצא במדרגה של איסור חפצא, לא רק בפועל בלבד. אלו הם פני החיים בהיות הבית בבניינו.

וכשהבית ח"ו חרב - חורבן הבית עניינו מהלך הדברים שהוזכר השתא. בבית בבניינו הוא מקום גילוי כבוד ה', הייתה שמירה במקדש - לא שמירה מפני גניבות, אלא שמירה מפני הכבוד. כשבית נמצא בחורבנו - הוא מאבד את התואר של הכבוד שלו.

בהגדרה מדויקת יותר, כשבית נמצא בבניינו אזי האבנים מחוברות ומצורפים זה לזה. כשהבית ח"ו חרב - 'הבית והעלייה שנפלו, זה נוטל אבניו, וזה נוטל אבניו', כל אחד לוקח את חלקו. כלומר, חורבן של בית מעמיד אבנים נפרדים זה מזה.

כבוד עניינו - כאשר מגלים שיש מלך הכבוד, אחד, וכל החלקים שישנם כאן בבריאה - "כל הנקרא בשמי", דייקא "כל" - הכל זה חלקים לאותו גילוי של כבוד. וכולם מצטרפים זה לזה, לחלקי הכבוד של כבודו יתברך שמו. זה נקרא הבית בבנינו.

זה לא אבנים רק כפשוטו - שיש עוד אבן ועוד אבן ונוצר מציאות של בית - ודאי שזה הפועל. אבל העומק של האבנים הם חלקי הכבוד, שמשם מצטייר הכבוד העליון - שלימות של מציאות הכבוד. זו התפיסה של בית בבנינו.

אבל כשביט בחורבנו - כל אבן ואבן עומדת כמציאות לעצמה, וכשכל אבן עומדת כמציאות לעצמה אזי לא ניכר כאן שם תואר הכבוד, רואים חלקים נפזרים זה מזה. משל למה הדבר דומה - לדוגמא בעלמא, "כבוד חכמים ינחלו". כאשר רואים חכם, איש האשכולות, איש שהכל בו - כדרשת הגמ', במקרא, במשנה, בתלמוד, בהלכות, באגדות, מעשה בראשית, מעשה מרכבה, ושאר כל החלקים כולם - רואים לפנינו ציור של איש האשכולות, איש שהכל בו - ואז מתגלה "כבוד חכמים ינחלו".

אבל אם לוקחים את הדברים ומחלקים אותם לחלקים - אזי כמו שרואים ילד שאומר פעם פסוק זה ופעם אחרת אומר פסוק אחר - ודאי שיש כאן איזה ניצוץ של כבוד, שברוך ה' שאביו מלמדו "תורה צוה לנו משה", "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד" - שזהו קטן היודע לדבר. אבל עיקר כל הכבוד נחסר!

אם ניקח את איש האשכולות שיודע את כל התורה כולה, איש שהכל בו - ונחלק אותו לאלפי חלקים - כל חלק קטן של גילוי יש בו ניצוץ של כבוד, אבל חסר עיקר גילוי הכבוד. זה נקרא הבית בחורבנו.

בית בבנינו - זה שכל האבנים מצטרפים ומתחברים זה לזה, אזי הגילוי הוא גילוי של כבוד. בית בחורבנו עניינו - שהאדם רואה דברים נפזרים, רואה עוד פרט ועוד פרט, ואז אפילו אם יש לו איזה שהוא ניצוץ באותו פרט כלשון רבותינו - אבל עיקרה של התמונה השלימה, של המבט הכולל, של ה'אורו של עולם', של ה'עיניו של עולם' - העיקר חסר מן הספר. זה נקרא בית בחורבנו.

מבט של ממון גבוה בנפש

בלשון ברורה, כאשר האדם רואה את העולם במבט של ממון גבוה, במבט של נדרים - הוא רואה דבר אחד: הוא רואה בורא, והוא רואה נבראים, והוא רואה שכל הנבראים אינם אלא גילוי כבוד ה' יתברך, זה ותו לא, בעולם התחתון. בעולמות היותר עליונים יש מדרגות יותר גבוהות. הוא רואה מבט של "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", הוא רואה את הכללות. הוא רואה כיצד כל הפרטים מצורפים יחדיו וכולם אינם אלא "כבוד ה' חופף עליו", הוא רואה את כבוד ה' מתגלה בבריאה.

זה אדם שדבק במדרגה של תורה - "כבוד חכמים ינחלו" - הוא רואה מבט של כבוד ה' בהיכלו, כולו אומר כבוד בהיכלו, היכל ה' המה. זו מדרגת בית המקדש - היכל ה' המה.

אבל כאשר נמצאים בבית בחורבנו - האדם רואה המון בריות לאין תכלית, ובחלקם הוא רואה כיצד אפשר לקיים בהם מצוות. כשהוא רואה לולב הוא מבין שאפשר לקיים בו מצווה בעתו ובזמנו, וכן כשהוא רואה מצה הוא מבין איך אפשר לקיים בה מצווה בעתה, וכמו כן ציצית ותפילין ושאר דברים. אזי יש לו ניצוצות של גילוי של הקב"ה בעולם - אלו הם המצוות כמוכן - אבל מעבר לכך, הוא רואה עולם גדול, המון בריות לאין תכלית. והוא לא רואה בבריות הללו כיצד הן כלים לגילוי מציאותו יתברך, איך הן כולן כלים לגילוי כבוד ה' בעולם - זה נקרא חורבן הבית בקומת נפשו של האדם.

"כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו - כאילו נחרב בימיו" - ה"נחרב בימיו", כלומר: שהוא נחרב אצלו במדרגת נפשו. מי שמגלה בנפשו תפיסה שהמציאות אינה אלא גילוי של כבוד ה', עליו נאמר "ושכנתי בתוכם" - בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם - בתוך כל יחיד ויחיד. כי הוא הופך להיות מקדש, מעין מקדש מעט. על מי שחז"ל מציירים: "כאילו בית המקדש נבנה בימיו" - כוונת הדבר: "כאילו" נבנה בימיו, כלומר - שהוא עצמו במדרגת בית המקדש. רק כיוון שהוא אדם פרטי ולא כללי - זה רק "כאילו".

"כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בבניינה" - כוונת הדבר שזוכה ורואה בהווה, כדברי רבותינו. הוא עצמו הופך להיות חפצא של הבניין, הוא-הוא הופך להיות צורת האדם השלם, שהוא גילוי של "כבוד חכמים ינחלו", והוא גילוי לכבוד ה' - "בהיכלו כולו אומר כבוד".

אבל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו - אין אצלו את הגילוי של "כאילו נבנה בימיו", כלומר: שתפיסת נפשו היא שיש הרבה פרטים בבריאה, המון בריות לאין תכלית - זהו נחרב בימיו. הוא רואה "שועלים ילכו בו", "תשתכנה אבני קודש בראש כל חוצות" - הוא רואה את האבנים מפוזרות, אינן מצורפות יחד, אלא כל אחת ואחת עומדת כמציאות לעצמה. ועל אף שבחלקן הוא רואה אבני קודש - אבל זה נקרא "נחרב בימיו", מבט של חורבן.

נדר - נ-דר - הוא רואה מקום של דירה, זו מדרגת נדר. הוא רואה כיצד כל הבריאה כולה היא כולה ממון גבוה, היא כולה גילוי של כבוד ה'.

על מנת להגיע לאותה מדרגה שעליה מדברים עכשיו - וזהו העיקר: מצד עומק נשמתם של ישראל, תביעת הנשמה של כל יחיד ויחיד היא - הכרת כבוד ה' בעולם. וכשיש חילול ה', אזי "במסתרים תבכה נפשי מפני גוה" - הנשמה כביכול בוכה יחד עמו יתברך שמו. זה נקרא מיצר בצער השכינה - כואב לה על העדר גילוי כבוד ה' בעולם. זה טבע נשמתם של ישראל כפשוטו. היא חושקת בגילוי כבוד ה', והיא כואבת, מיצרה, ומבכה את חילול ה'. זה נקרא השתתפות בצער השכינה - גילוי הנשמה שבטבעה חושקת בכבוד ה' ומצטערת בצער חילול ה'.

אבל כיוון שהנשמה כאן בעולם מולבשת בגוף, בנפש בהמית - ולנפש הזו יש תביעה של כבוד לעצמה - התביעה הזו של כבוד לעצמה מעלימה, מסתירה ומכסה את התשוקה העמוקה של הנשמה שיתגלה כבוד ה' בעולם.

להבין ביתר ביאור: תשוקת הנשמה שיתגלה כבוד ה' בעולם - זה הכבוד של "בהיכלו כולו אומר כבוד", זה כלל כבוד ה' שצריך להתגלות בעולם. אבל התשוקה של הנפש הבהמית - "לכבוד עצמו הוא דורש" - זה כבוד פרטי, זה נקרא חורבן הבית, אבנים חלקיים - הוא מחפש את כבוד עצמו. כל זמן שגלוי אצל האדם תביעת נפשו מכח הנפש הבהמית לדרישת כבוד עצמו - אזי הוא נמצא במדרגה של כבוד פרטי, ולא במדרגה של כבוד כללי. הוא לא נמצא במדרגה של "כולו אומר כבוד", אלא באופן של "לכבוד עצמו הוא דורש" - וזהו חורבן הבית!

דרישת הכבוד הזה מעלימה את הדרישה העמוקה של הנשמה שתובעת את כבוד ה' בעולם.

כאשר האדם זוכה להפשיט את נפשו הבהמית - לעדנה לפחות - שתביעת עצמו לכבוד תוקטן ותוחלש ותתעדן - אזי מתגלה התביעה של הנשמה המכוסה, שהיא תובעת את כבוד ה' בעולם.

זו תביעה לבניין בית המקדש.

הימים הללו - כמו שמבואר בפוסקים, בעיקר בתשעה באב - האדם צריך למעט בכבוד עצמו. המקור של זה לדינא - הוא עומק הדברים שנתבארו השתא. כל זמן שהוא לא ממעט בכבוד עצמו - אזי כבודו מעלים ומסתיר ומכסה את כבוד ה'. כהגדרה כללית: כל נפש בהמית מכסה את האור של הנשמה האלוקית. ובהגדרה מדויקת יותר: הנשמה תובעת "כולו אומר כבוד", הנפש הבהמית תובעת כבוד פרטי - זהו חורבן, חלקים בלבד, ולא השלימות הכוללת. כמובן שאם זה חלקים בלבד - זהו ה"שלא לשמה", ה"לגרמיה".

ככל שנזכה להסיר מנפשנו את התביעה לכבוד העצמי, ונהיה באופן של "שמח בבזיונו" - אזי תתגלה התביעה של מעמקי הנשמה, של "בהיכלו כולו אומר כבוד". תתגלה התביעה העמוקה של "כל הנקרא בשמי לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו". תתגלה הצער העמוקה בהסתר הנורא של כבוד ה' שנעלם ומכוסה כאן בעוה"ז. ותתגלה התביעה העמוקה של הנפש ותחינתה - של "צמח דוד עבדך מהרה תצמיח", "לירושלים עירך ברחמים תשוב" - שתהיה חזרה לבניינו של עולם.

העומק של הנשמה תובעת מעצמה את התשוקה לבניין הבית, לגילוי הכבוד השלם. ככל שנזכה להידבק בתביעה השלימה של אותו כבוד - זהו "נבנה בימיו" אצל כל יחיד ויחיד.

ויתר על כן - שנזכה עוד בשנה זו, לבניין הבית בשלמותו, אמן ואמן.

שיחת השבוע 070 מטות מסעי תשע"ח
מספר שיעור בקול הלשון 33535552

נערך על ידי אחד התלמידים

אֱלֹהֵי מִסְעֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְצִבְאָתָם בְּיַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

במדבר פרק לג, פסוק א

מסע של חיי נצח

בפרשה זו נמנו מ"ב המסעות שנסעו בני ישראל מיציאתם ממצרים עד ערבות מואב - מקום הכניסה לארץ ישראל.

בתקופת המסעות הללו - היו ישראל ברוב הזמן במצב של חניה, ורק מעט מן הזמן היה באופן של נסיעה, כמו שמביא רש"י מדברי חז"ל.

ובסוף ספר שמות נאמר: "לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם". ומפרש רש"י:

"מקום חנייתם אף הוא קרוי מסע, וכן 'וילך למסעיו', וכן 'אלה מסעי', לפי שממקום החנייה חזרו ונסעו, לכך נקראו כולן מסעות".

פשוטם של דברים הם, מפני שלא היתה זו חניה לשם חניה, אלא חלק ממהלכי המסע - לצאת מארץ מצרים ולהגיע לארץ ישראל, לכן גם זמן החניה נקרא מסע.

אבל יתר על כן - מפורש בפסוק (במדבר ט, כ): "על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו", והרי שלא היתה כאן מציאות של חניה גמורה, כאדם שחונה במקום ודעתו לחנות כרצונו, אלא בכל עת ובכל שעה היה הדבר תלוי בדיבורו יתברך שמו, שמא יאמר להם הקב"ה עכשיו ממש לנסוע, לכן אין כאן חניה גמורה אלא הכל הוא באופן של מסע.

ביתר עומק - זמן החניה נקרא מסע, מפני שהחניה אינה חניה גמורה, פְּנִים מציאות הבריאה היא, שאין מציאות של חניה גמורה.

הדוגמא השורשית והיסודית לכך היא - שבת קודש. אע"פ ששבת היא זמן של מנוחה "איש תחת גפנו ותחת תאנתו", כלשון הכתוב (שמות טז, כט): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". עם כל זאת, זו אינה חניה גמורה, שהרי אדם שנמצא ברשות היחיד יכול לילך בתוך שיעור הרשות שבה הוא נמצא, ואפילו אדם שנמצא ברשות הרבים באופן שאין לו אלא ד' אמות, אבל באותן ד' אמות הוא עדיין יכול לנוע.

מת מצוה שקונה את מקומו בשיעור ד' אמות, זה הגדר היחיד שאין בו מציאות של תנועה מצד הגוף, אבל כל זמן היות האדם חי הוא בר תנועה, זו מציאותו ואין לו מציאות של מנוחה גמורה.

זהו העומק בכך שאפילו זמן המנוחה, הזמן של ה"ויחנו", אין לו שם של "ויחנו" כפשוטו, אלא הוא נכלל ב"לכל מסעיהם", כי גם זמן המנוחה הוא סוג של מסע. אין

זה מסע שנוסעים ממקום למקום, אבל באותו מקום עצמו ישנה מציאות של מסע. ובלשון בהירה יותר בקומת נפשו של אדם: גם בזמן שהאדם נמצא במקומו, כלומר במדרגתו, תמיד יש לו אפשרות של תנועה ושל עליה, ולכן אין מצב בחיי האדם שהוא כפשוטו "ויחננו" ממש, אלא כל "ויחננו" הגדרתו: מקום להתנועע ולעלות. זו איננה תנועה ממקום למקום, ממדרגה אחת למדרגה אחרת לגמרי, אלא באותו מקום עצמו, האדם נמצא במצב של תנועה ועליה. כן היה בזמן "מסעי בני ישראל", וכן הוא בקומת נפשו של אדם, בסדר העליה מתתא לעילא.

גדר מצבי האדם בעולם הזה

וביתר עומק - עומק הדבר שזמן החניה נקרא "מסעי", מפני שכאשר האדם נמצא במצב מסוים, לעולם המצב הזה אינו מקומו לצמיתות, זוהי חניה, אך המקום אינו מקומו הגמור.

חז"ל (סנהדרין זז) אומרים: "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב... הקב"ה מחדש את עולמו". כל המצבים שאדם נמצא בהם כאן בעולם - ללא יוצא מן הכלל - הם לא מצבים שאמורים להשאר בהם, הם רק שלבים. כל מציאות בבריאה היא שלב בלבד. כסולם שיש בו עוד שליבה ועוד שליבה על מנת לעלות מעלה מעלה, כך היא צורת הבריאה שבורא עולם ברא. כל מצבי האדם בשית אלפי שנין אינם אלא שלב בלבד על מנת להגיע לשלב הבא.

אמנם, בכל שלב ושלב שבו נמצאים, ישנם ב' חלקים: מחד, צריך שתהיה באדם מציאות של "ויחננו", מנוחת הנפש במקום בו הוא נמצא. שכן, אם בכל מצב מחשבת האדם היא איך וכיצד להגיע למצב הבא, לא תהיה לו מנוחת הנפש ולא יתאפשר לו לעבוד את בוראו מתוך יישוב הדעת, באופן של חיבור.

ומאידך, פנימיות הנפש קולטת, שההימצאות במצב הנוכחי אינה על מנת להישאר בו אלא על מנת להגיע לשלב הבא שאליו צריכים להגיע - וכמאמר חז"ל: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר: 'ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון'" (ברכות סד ע"א).

דוגמא יסודית לדבר: כאשר אדם לומד דף גמרא, אם הוא יחשוב תמיד על כל חלקי התורה שעדיין עליו ללמוד - לעולם הוא לא יהיה שקוע בדף שבו עסקו. מאידך, אם כל חייו יחשוב שעליו להישאר כאן בסוגיא הזו ובמסכתא הזו - תורה כולה מה תהא עליה?

לכן, מחד, בשעה שהוא לומד את דף הגמרא, עליו לחשוב שאין לו אלא אותו יום, אותה שעה ואותו דף בלבד [כדברי הגר"א], כאן הוא נמצא ובזה הוא עוסק, וכל מעייניו ומחשבתו נתונים לסוגיא הזו שבה הוא נמצא. אבל מאידך, בהסתכלות הכללית של האדם באופן של 'חכם הרואה את הנולד', הוא צופה את העתיד ומבין,

שהסוגיא שבה הוא נמצא עכשיו היא שלב בלבד על מנת להגיע לעוד חלק מחלקי התורה ואחרי כן לעוד חלק מחלקי תורה, ועומק שאיפתו היא להשיג את התורה כולה, כל אחד לפי חלקו אשר חונן להשיג.

דוגמא יסודית זו ממחישה בהירות את ב' החלקים שהוזכרו: בכל מצבי החיים בהם האדם נמצא, מחד צריך שתהא לו מנוחה במקום בו הוא נמצא, ומאידך צריך שתהא לו תפיסה פנימית שמצבו כעת הוא במהלך של "ויחנו ויסעו", שלב בלבד בחיים על מנת להגיע לשלבים הבאים - עד תכלית כל היצירה כולה, שהיא הדבקות השלמה בו יתברך שמו.

מנוחת האדם בשלבי עלייתו - שני חלקים

וביתר בהירות. כאשר האדם נמצא בשלבי עלייתו - מהיכן באה לו מנוחה?
המנוחה באה מב' פנים:

מחד, היא באה מהיסוד האמור בדברי חז"ל - "השמח בחלקו" (אבות פרק ד). לפי פשוטו, שמח בחלקו היינו שהוא שמח במה שהשיג כבר, אבל בהרחבה יותר לענייננו, שמח בחלקו עניינו מה שהאדם דבק במצב שבו הוא נמצא. עסקו עמלו ויגיעו הם במה שהוא מתמודד עכשיו, זהו שמח ב"חלקו" - בחלק הזה נמצא עומק שמחתו ומנוחתו. כיון שמחשבתו רק על שעה זו ודף זה, ובזה הוא שקוע - לכך הוא שמח.

אבל בפנימיות יותר, המנוחה באה לאדם מסיבה עמוקה יותר: כאשר האדם זוכה ובוקע בקרבו עומק אור נשמתו, הוא מגיע להכרת האמת שעליה נאמר: "בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך" (שמות כ, כא) - "בכל המקום" דייקא. ומצד תפיסה עמוקה זו, הנפש מכירה שבכל מקום בו היא נמצאת, בכל מצב ובכל מדרגה - קוב"ה מתגלה שם!

המבט החיצון - הנובע מהריחוק - מביט שזוכים לזה רק בסוף, כאשר מגיעים לסיפא של הברייתא דרבי פנחס בן יאיר, למדרגת הקדושה: "האיש המתקדש בקדושת בוראו" - "הקדוש הדבק תמיד לאלוקיו" - "כמלאך ה' ממש", כלשון המסילת ישרים (פרק כו).

אבל כאשר נפתח לאדם העולם הפנימי יותר, הוא מכיר מכח אור נשמתו שהקב"ה נמצא בכל מדרגה, רק ששיעור הגילוי משתנה ממדרגה למדרגה, וכל מדרגה נוספת היא הכרה יותר בהירה במציאות הבורא יתברך שמו. על דרך זה הוא פירוש מאמר חז"ל (סוכה מה ע"ב) "לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום", גילוי השכינה שיש לכל אחד מהם אינו שווה, כל אחד חלוק מרעהו, ובזה הוא עומק שינוי מדרגתם.

כאשר הגילוי הזה נפתח בנפש האדם, הוא זוכה לפנימיות המנוחה - עמו ואצלו יתברך!

בתפילת מנחה של שבת אנו אומרים: "יכירו בניך וידעו כי מאיתך היא מנוחתם". כוונת הדבר, לא רק שהמנוחה היא ממנו, כדוגמת הנותן מתנה לחברו, אלא זו מנוחה אצלו יתברך! הברואים הם בעלי תנועה, והוא יתברך שמו היה הווה ויהיה - ההווה המוחלטת, כביכול המנוחה המוחלטת, וככל שיש לאדם יותר הכרה במציאות הבורא, הוא נעשה יותר בעל מנוחה.

זה הסוד של שבת קודש - "שבת שמא דקודשא בריך הוא", מה שיש לנו מנוחה בשבת, הוא מפני שהקב"ה יותר גלוי ביום הזה, לכן גם אצלנו מתגלה המנוחה. **מצד העולם הגשמי:** כאשר אדם נוסע ממקום למקום, יש לו מנוחה כשהוא לן בדרך, "ויהי בדרך במלון" (שמות ד, כד), אבל בפנימיות הנפש מתגלה המנוחה בחלקים שנתבארו.

מדרגת בית המקדש: הראשון, השני, והשלישי

כמו שהזכר, הצד השני של המטבע הוא, שבכל מצב ובכל מדרגה, האדם תמיד תופס שזהו שלב בלבד - עד השלב הבא שעליו להגיע, ונחדד מעט את התפיסה הזו עם דוגמא יסודית.

נמצאים אנו בשלושת השבועות, ימי האבלות על חורבן בית ראשון ובית שני. וברור ופשוט, שגם בימי בית שני היתה אבלות על העדרו של בית ראשון, שכן היתה ירידה במדרגה מבית ראשון לבית שני.*

הגם שהבית השני היה גדול יותר בבנין ובשנים, כמבואר בדברי חז"ל (בבא בתרא ג ע"א), אבל באיכות של גילוי השכינה - מדרגתו היתה פחותה ממדרגת בית ראשון, כמו שאמרו בגמ' (יומא כא ע"ב), שחמשה דברים נחסרו במקדש שני, ואלו הם: "ארון כפורת וכרובים, אש [רבוצה ככלב ולא כארי], ושכינה, ורוח הקודש, ואורים ותומים".

האם בזמן בית שני היתה מנוחה?

על כללות מקום ירושלים ובית המקדש נאמר: "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" (דברים יב, ט), והרי שמקום בית המקדש הוא מקום של מנוחה, אך ודאי שבית שני הוא לא המקום המיוחל המתגלה במלוא תפארתו.

יתר על כן - בזמן בית ראשון, האם שם היתה מנוחה באופן שלם?

לאמיתו של דבר, גם על בית ראשון בעומק נאמר: "ויחנו - ויסעו", ולא רק כפשוטו

^א יעויין רמב"ם בפירוש המשנה, פרק א משנה ג, והלכות קידוש החודש פרק ג הלכה ט, ובספר שקל הקודש

מצד הקלקול של הגלות, שבעת שהבית נחרב יצאו לגלות, אלא בעומק, גם בית ראשון עצמו לא היה המדרגה האחרונה של המנוחה והנחלה. רבותינו הרי מפליגים שמדרגת הבית השלישי שעתיד לירד מן השמים תהיה גדולה מן הבית השני ואפילו מן הראשון.

על אף שמקום בית ראשון נקרא מקום המנוחה, ומי שבנה אותו זה שלמה המלך ע"ה שעליו נאמר: "הוא יהיה איש מנוחה" (דברי הימים א כב, ט) - אבל עדיין זו מנוחה שהיא רק באופן של "ויחנו ויסעו", שלב נוסף במציאות של המנוחה, על מנת להגיע בסוף למדרגה יותר עליונה.

גם בזמן הזה שאנחנו נמצאים בימי החורבן ומתאבלים על הבית, והננו מצפים מייחלים ומתפללים לבניינו - יש לנו להביט במבט של "סוף מעשה במחשבה תחילה", ולהבין שגם הבית השלישי שיבנה במהרה בימינו, הוא עוד שלב של מנוחה באופן של חניה, אבל גם בו יהיה אחרי כן מצב של "ויסעו"!

הוזכרו לעיל דברי הגמ': "שית אלפי שני הוו עלמא וחד חרוב", ולחד מאן דאמר "תרי חרוב", והרי שגם הבית השלישי שעתיד לירד מן השמים, שאמרו חז"ל שאינו עתיד להיחרב - הוא עצמו בתור בית לא ייחרב, אבל כל העולם סופו להתבטל. הבריאה אינה עתידה להשאר במדרגת "שית אלפי שנין" אלא יתקיים בה שוב "ויסעו", והיא תגיע שוב למדרגת "ויחנו".

אם הנפש מביטה ואומרת שכל תקוותה וכל ייחולה אינו אלא שיבנה בית המקדש - גם זו קטנות מסוימת ביחס לתכלית הבריאה. תכלית הבריאה היא מעל ומעבר למציאות אותו שלב של בנין בית המקדש השלישי שיבנה במהרה בימינו.

ודאי שבנין הבית הוא עיקר מקום המנוחה כאן בעולם הזה, אבל הוא לא תכלית היצירה כולה. הוא אמנם שלב עליון יותר מכל תפיסת הבריאה שאנו מכירים, אבל יש על גביו עוד.

רבותינו אומרים, שעתיד הקב"ה לחדש את עולמו ועתיד להיות אלף השביעי, אלף השמיני, אלף התשיעי ואלף העשירי, כמו שהביא הרמח"ל. אם כן, גם מה שנקרא בלשון הכוללת "עולם הבא", אבל על אותו עולם הבא נאמר: "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא". לא רק בעולם הזה הם הולכים מחיל אל חיל, אלא גם בעולם הבא הם הולכים מחיל אל חיל!

מבינים אנו, אפוא, שכל מצב ומצב שבו האדם נמצא, הוא רק שלב בדרך למצב הבא!

דוגמא של שבת קודש

כאשר האדם נמצא במצב מסוים ונוח לו באותו מצב, יש לו בו תענוג, וק"ו אם זה תענוג רוחני - קשה לו לעזוב את אותו מצב, הוא רואה ומרגיש את המנוחה ואת

התענוג במקום בו הוא נמצא. הדוגמא הברורה לכך היא שבת קודש. שבת היא זמן מנוחה - "וקראת לשבת עונג", וכיון שכך - הנפש אינה רוצה לצאת למוצאי שבת, כמו שדרשו חז"ל (תענית כז ע"ב): "שבת וינפש - כיון ששבת וי אבדה נפש". אבל אליבא דאמת, בכל מוצאי שבת התפיסה היא לא רק שכיון שיצאה שבת וי אבדה נפש, אלא שזהו שלב לעלות לשבת הבאה שהיא יותר גבוהה, למי שזוכה.

מעמקי הנפש בנויים באופן כזה: כל מצב ומצב שהאדם נמצא בו, אם הוא קולט אותו רק בקליטה החיצונית של הנפש, אז אם לא טוב לו שם הוא רוצה לצאת מאותו מקום כתינוק הבורח מבית הספר. אולם אם הוא נקלט אצלו בפנימיות הנפש, הרי שיש לו שם מנוחה ועונג, אבל אז רצונו להשאר באותו מקום. ואפילו אם שאיפתו היא לעלות למדרגה הבאה, אבל במעמקי הנפש קשה לו לצאת מהמדרגה שבה כעת הוא נמצא.

אמנם, כאשר נפשו של האדם תופסת את פנימיות הדבר, שכך ברא בורא העולם את עולמו, שכל מצב שנמצאים בו הוא רק שלב בדרך לשלב הבא שאליו הולכים - הרי שבכל שלב שהוא נכנס לתוכו, הוא נכנס אליו כדוגמת כניסה לסוכה העשויה לשבעה.

לאחר שבעה ימים ישנה פרידה מן הסוכה, ויש נוהגים לנשקה, אבל כבר ביום ט"ו, כאשר הוא נכנס לסוכה, הוא יודע שעד יום כ"ב תגמר הסוגיא הנקראת סוכה, ומכאן ואילך אם הוא יישאר בה יעבור על איסור בל תוסיף.

זהו הכח בנפש הרואה כל מצב שאדם נמצא בו כשלב בלבד.

דוד המלך ע"ה אומר: "גר אנכי בארץ" (תהלים קיט, יט). הגרות הזו אינה רק כפשוטו, גרות בארץ הגשמית בה אנו נמצאים. בעומק זה נאמר על כל מדרגה שבה האדם נמצא, אפילו על מדרגה רוחנית אמיתית, טהורה וקדושה, ואפילו ביחס לבית המקדש!

למה האדם קשור? בדברים שנתבארו טמון עומק נורא:

יש בורא ויש נבראים, ואם האדם נמצא במדרגה מסוימת ונוח לו באותה מדרגה ורצונו להשאר בה - פירוש הדבר שיש לו דבקות בנבראים באופן חזק.

אבל כשמאיר לאדם עומק הדברים שנתבארו, שכל מדרגה ומדרגה שבה הוא נמצא היא רק שלב למדרגה הבאה, אפילו אם היא מדרגה רוחנית של טוהר וקדושה - אם כן בעומק למה האדם קשור? הוא קשור לקב"ה, קשור לתורה הקדושה, קשור לעומק נשמות ישראל, הוא לא קשור למצב שבו הוא נמצא.

כל זמן שהאדם תופס שהמצבים שבהם הוא נמצא הם מצבים שצריכים להיות בהם והוא רוצה להשאר בתוכם - בעצם הוא מתקשר לאותם דברים, ובכך הוא

מבדיל את עצמו מהקשר העליון של החיים.

צורת הבריאה היא באופן שהאדם אינו עומד על עומדו באותו מקום, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. כל מקום שהוא ינסה להתקשר אליו, בסופו של דבר הוא יצא משם, או מרצונו או בעל כורחו, אבל הוא יצא משם!

חז"ל אומרים: "ראוי היה יעקב אבינו לירד למצרים בשלשלאות של ברזל, אלא שזכותו גרמה לו" (שבת פט ע"ב). עומק מאמר חז"ל: "זכותו גרמה לו" - כלומר, זו מדרגתו של יעקב, שהשיג שכיון שמכל מצב יוצאים, הרי שאין קשר לאותו מצב אלא לקוב"ה אורייתא וישראל.

כשהדברים הללו עומדים מול האדם בבהירות, הוא לא יוצא באופן של "שלשלאות של ברזל", באופן של בעל כורחו, אלא הוא מוכן ועומד לכך.

אדם השומע את הדברים, עלול להרגיש תלוש - וכי הוא לא מחובר לכלום!! אבל התשובה האמיתית היא, שמי שאינו מחובר לכלום יש לו את האפשרות להיות מחובר למה שצריך להיות מחובר - לקב"ה, לתורתו ולעומק נשמות ישראל. הם אינם תלויים לא במקום ולא בזמן - זהו העומק של נצחיות.

מחד, האדם מחובר למדרגה שבה הוא נמצא, וכמו שהוזכר, הוא שמח ב"חלקו", ויתר על כן, יש לו הכרת אמת בגילוי קב"ה שנמצא באותו מקום, על אף שזה אינו הגילוי השלם. אבל מאידך, הוא מביט וצופה שהקב"ה עתיד לחדש את עולמו, משתרשת בנפשו התפיסה שכל מצב בו האדם נמצא הוא רק שלב לפני השלב הבא, והוא איננו נקשר לשום דבר בקשר עמוק אלא בתפיסה של גר.

אם לא קולטים את הדברים נכון, האדם עלול ליפול ליאוש ולעצבות בחיים. אבל כשהדברים הללו מאירים מהמקום האמיתי שלהם - שם האדם נעשה בן חורין מכל השעבודים של החיבורים שישנם בעולם. הוא מחובר למדרגות שבהן הוא נמצא כפי השיעור שצריך, אבל פנים נפשו מחוברת אליו יתברך שמו ולתורתו, ולעומק נשמות ישראל שהם חד עם קוב"ה ואורייתא.

באופן הזה של החיים מונח עומק המציאות של כל תכלית הבריאה.

בימים אלו, ימי האבל על החורבן, מחד, עלינו לצפות ולייחל לבנין הבית השלישי במהרה, אבל במעמקים השלמים לייחל לגילוי השלם של קוב"ה בעולמו ובלב הנבראים כולם. (ספר עולם ברור עמ' קצה-רג)